Europeisk militarism, ekologiska avvägningar och lösningar

Dr. Jonathan Michael Feldman, jonathan.feldman@su.se
Ekonomisk-historiska institutionen och Institutionen för internationella relationer, Stockholms universitet. Presentation vid Folkrörelsekonferens, *Fred på Jorden*, *Fred med Jorden*, Södertälje, 24 oktober 2026. Denna version redigerad av författaren 25 oktober 2026.

Två slags säkerhet, två mobiliseringstakter

Militär säkerhet

Sedan 2022: enorma summor, industriell kapacitet och politisk uppmärksamhet, mobiliserade snabbt och beslutsamt

Ekologisk säkerhet

Kämpar fortfarande med investeringsgap, brist på kvalificerad arbetskraft och avtagande allmän uppmärksamhet

Varför kan vi mobilisera så effektivt för den ena formen av säkerhet, men inte lika effektivt för den andra?

Argumentet i korthet

Europa har legitima säkerhetsbehov. Men den nuvarande militära expansionen går utöver dem, och den tränger undan den ekologiska säkerhet som vi också är beroende av.

Pengar

Militärbudgetar kontra klimatinvesteringsgapet

Kapacitet

Ingenjörer, tekniker och FoU dras in i försvaret

Uppmärksamhet

Nya belägg från svenska tidningar

Lösningar

Att bygga det politiska maskineri som krävs för att byta kurs

DEL 1 [överskottsmilitarisering]

Överskottsmilitarisering

Militär mobilisering som står i missproportion till de faktiska säkerhetsbehoven

Tre prövningar för militärpolitik

Bedöm militärpolitik utifrån om den gör oss säkrare i proportion till dess kostnader och risker.

1 Proportionalitet

Är det militära svaret anpassat till motståndarens faktiska kapacitet?

2 Eskalering

Minskar det risken för konflikt, eller ökar det den?

3 Substitution

Kan diplomati, rustningskontroll, nedrustning eller icke-offensivt försvar ge samma säkerhet till lägre kostnad?

Jag säger inte: att Ryssland inte utgör något hot, eller att Europa inte behöver något försvar. En förklaring av krigets orsaker är inte ett rättfärdigande av Rysslands agerande. Prövningarna av överskottsmilitarisering bygger inte på kvantitativ logik; de är ett sätt att bedöma enskilda politiska beslut.

Säkerhetsdilemmat [säkerhetsdilemmat]

Land A höjer sina utgifter

↓

Land B uppfattar ett hot och gör detsamma

↓

Land A svarar igen

Varje sida agerar ”defensivt”; alla blir till slut mindre säkra

1

Alliansutvidgning och erkännande

2008: väst erkände Kosovo; Nato sade att Ukraina skulle bli medlem. Burns bedömde ukrainskt medlemskap som ”den skarpaste av alla röda linjer” för Rysslands elit. Kopplingarna till senare ryska val är omstridda.

2

Militärövningar

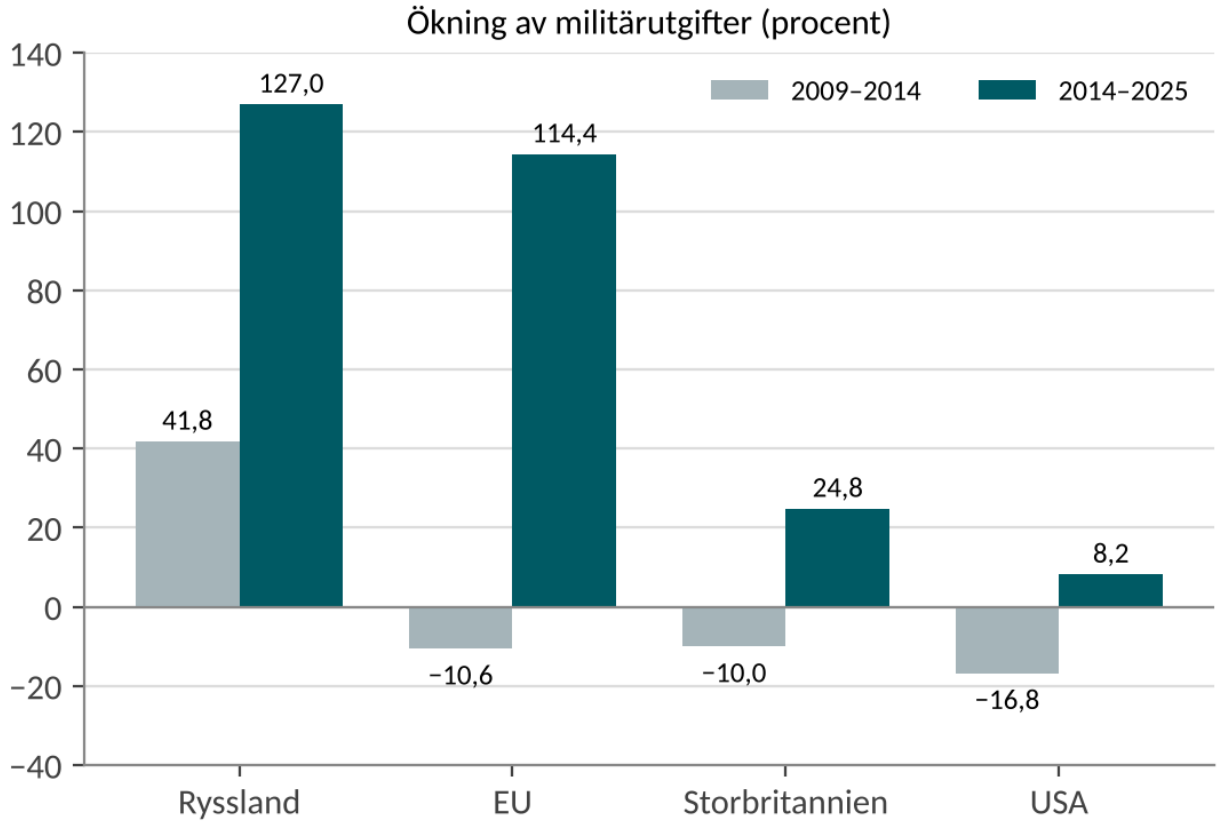
Ralph Clem: Nato flyttade övningar österut och norrut före Krim; Ryssland svarade på samma sätt, en ömsesidig spiral av krigets rand-politik. Se referenslistan.

3

Militärutgifter

Enligt dessa serier i fasta priser ökade EU:s militärutgifter med ungefär lika mycket som Rysslands mellan 2014 och 2025. Tillväxttakter ensamma mäter inte jämförbar militär förmåga eller köpkraft.

Figur 1: Likartad ökning av EU:s och Rysslands militärutgifter, 2014–2025 (men se de absoluta utgiftsnivåerna nedan)

+127 %

Ryssland, 2014–2025

+114 %

EU, 2014–2025

Under 2009–2014 ökade Ryssland medan dess konkurrenter skar ned. Tillväxttakter mäter inte jämförbar förmåga. Ryssland kunde producera mer med mindre precisa och billigare vapen. Ukraina kan producera ett stort antal drönare, till lägre pris än stridsflygplan.

Tillväxt inom varje series egen valuta och prisbas. Källa: författarens beräkningar; SIPRI Military Expenditure Database (2026); Europeiska unionens råd.

Figur 2: Ryssland lägger bara en bråkdel så mycket på militären som sina konkurrenter

272 %

EU:s utgifter som andel av Rysslands, 2025

587 %

USA:s utgifter som andel av Rysslands, 2025

11 %

Rysslands utgifter som andel av EU + Storbritannien + USA

Region	2009	2014	2025
EU	646	402	**272**
Storbritannien	(i EU)	(i EU)	56
USA	2 100	1 231	**587**
Ryssland i % av EU + Storbritannien + USA	3,6	6,1	**10,9**

Mätt i marknadsväxelkurser, inte köpkraft. Utgifter ensamma bevisar inte överlägsenhet: beredskap, geografi och samordning spelar också roll. Men dessa siffror bör få oss att fråga om ständigt högre utgifter är det enda rimliga svaret.

Varje region i procent av Rysslands utgifter (Ryssland = 100). Marknadsväxelkurser. Källa: författarens beräkningar; SIPRI Military Expenditure Database (2026).

Figur 3–5: EU:s militärutgifter accelererar efter 2022

Fig. 3 Ryssland (mdr USD, 2024 års priser)

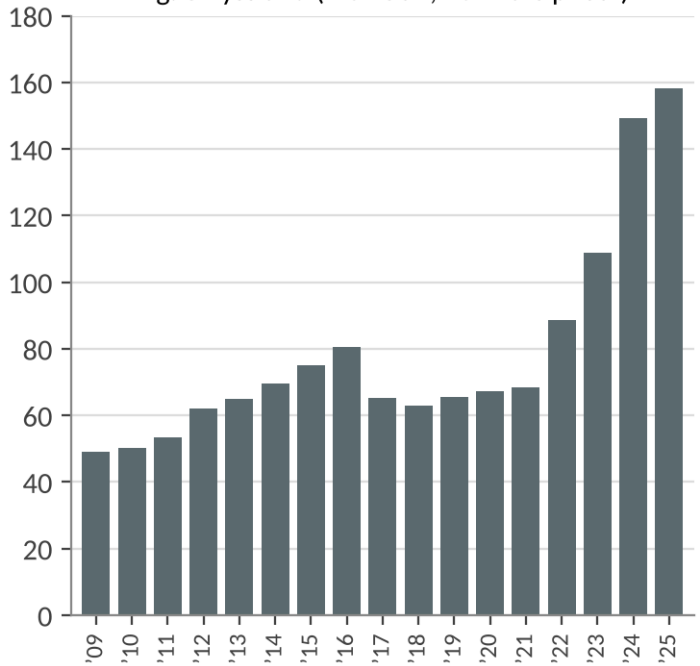

Fig. 4 Storbritannien (mdr GBP, 2025 års priser)

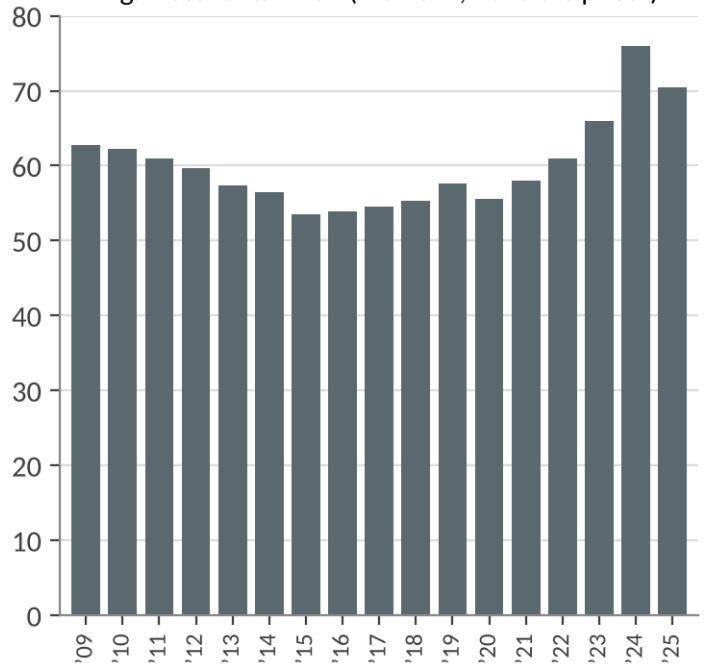
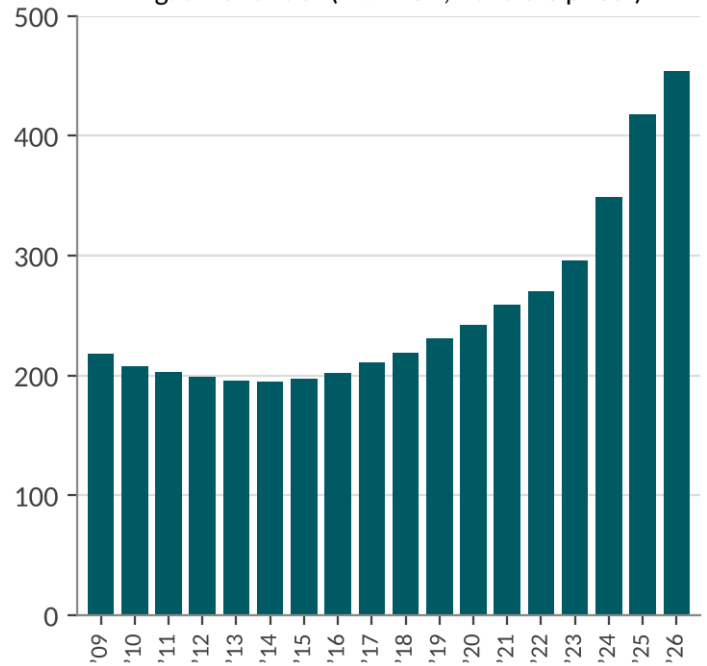

Fig. 5 EU-länder (mdr EUR, 2025 års priser)

Källor: SIPRI Military Expenditure Database (2026); ONS BNP-deflator (aug. 2026); Europeiska unionens råd, "EU defence in numbers" (juli 2026). Storbritannien lämnade EU 2020.

Ukraina: militärt bistånd utan diplomatisk strategi

Det starkaste motargumentet

- Högre utgifter avskräcker rysk aggression
- Det minskar beroendet av Washington
- Det upprätthåller den industri som Ukrainas försvar behöver

Men ett ryskt hot visar inte att varje utgiftsmål, vapenprogram och utplacering är nödvändig.

2025	**29 mdr €**	Europeiskt militärt bistånd till Ukraina, två tredjedelar över genomsnittet för de tre föregående åren
Feb. 2025	**Ingen plats**	USA:s sändebud: Europa utestängt från samtalen mellan USA och Ryssland
Maj 2026	**Ingen förhandlare**	EU behövde fortfarande enas om vad man ville diskutera med Ryssland

Militärt bistånd kan vara nödvändigt för Ukrainas försvar, men det kan inte ersätta en europeisk diplomatisk strategi.

Källor: Kiel Institute Ukraine Support Tracker; Al Jazeera (15 feb. 2025); Blue News (28 maj 2026).

Svenska diplomatiska misslyckanden

- Den 24 mars 2022 hävdade kristdemokratiske riksdagsledamoten Jakob Forssmed att Sverige behövde stärka Ukrainas motståndskraft – genom mer militärt och annat stöd – för att kunna driva på för förhandlingar om en diplomatisk lösning som kunde ge verklig fred. Han var ensam om att ta upp diplomati vid denna riksdagsdebatt. Debatten ägde rum under den period då diplomatin tycktes ha störst möjlighet att få ett slut på kriget i Ukraina (se Charap och Radchenko, 2024). Forssmed övervägde dock inte hur vapenleveranser kunde komplicera diplomatin. Många menar att Ukraina behöver vapen för sitt självförsvar. Men historien är mer komplicerad (se nästa bild).

Begränsningar för diplomatin inom Ukraina

The New York Times, 10 februari 2022 (Andrew E. Kramer)

Beväpnade nationalister i Ukraina – ett hot inte bara mot Ryssland

Artikeln beskriver hur regeringen i Kiev uppmuntrade beväpning av nationalistiska paramilitära grupper för att hindra en rysk invasion. Samtidigt riskerade dessa grupper att destabilisera regeringen om den gick med på ett fredsavtal som de inte accepterade.

Reportaget lyfter fram ledaren för en sådan grupp, en av många högerextrema eller nationalistiska grupper som utgjorde en betydande politisk kraft och som motsatte sig varje kompromiss med Moskva. Han sade sig vara beredd att vända vapnen mot den egna regeringen om den gjorde för stora eftergifter i utbyte mot fred.

Källa:
https://www.nytimes.com/2022/02/10/world/europe/ukraine-nationalism-russia-invasion.html

Svensk sammanfattning av artikeln. Originalbilden visade ett utdrag ur artikeln på engelska.

DEL 2 [pengar och kompetens]

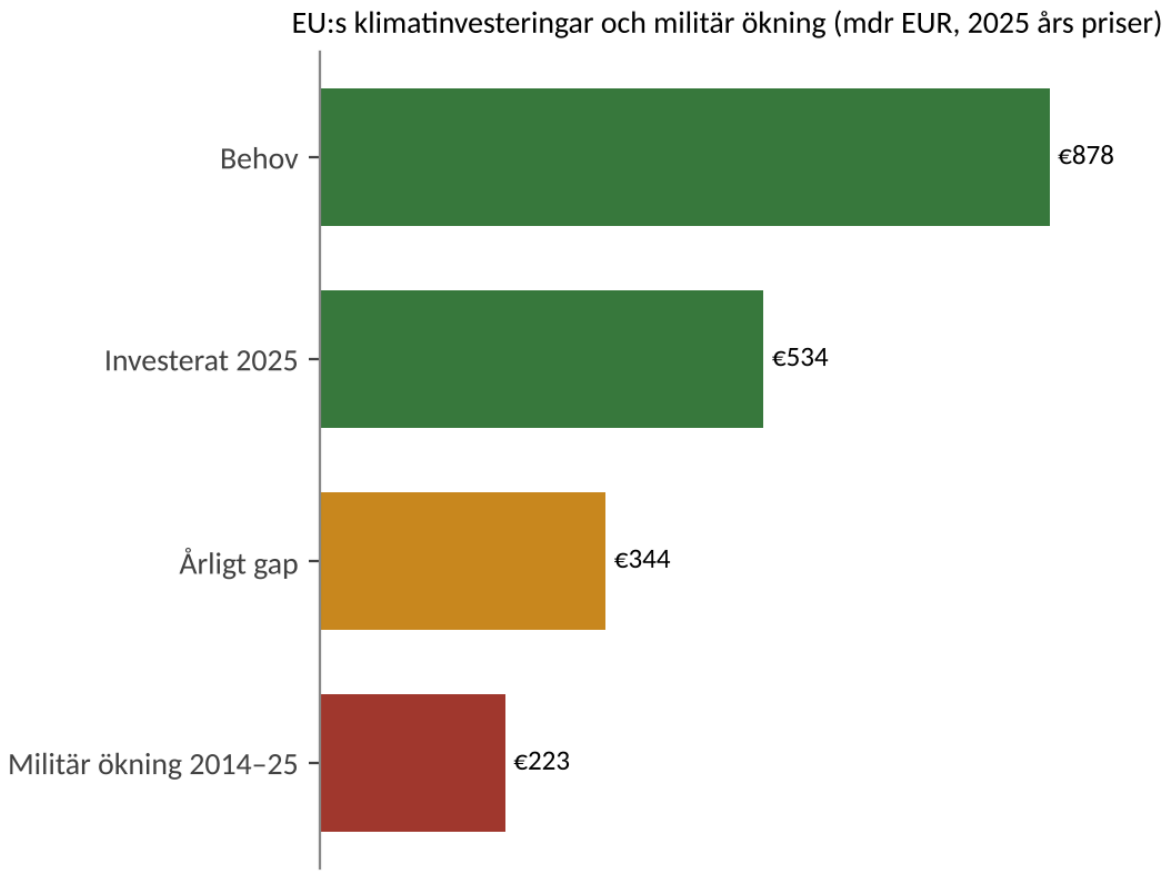
Pengar och kompetens

Militariseringens ekologiska alternativkostnader

Två slags ekonomiska avvägningar

- En militärbudget kan definieras så här: nödvändiga utgifter + överskottsutgifter.
- Att nå ekologiska mål innebär: utsläppsminskningar (piskor) + gröna investeringar i alternativ teknik (kollektivtrafik, effektiv uppvärmning och kylning, alternativ energi).
- Det finns två slags avvägningar mellan ekologiska mål och militära säkerhetsmål:
  - För det första, i budgettermer, menar vi att de pengar som läggs på militären utöver vad som behövs skulle kunna användas för att nå ekologiska mål. Jag har redan påvisat ”överskottet” (den icke nödvändiga delen) i säkerhetsbudgetens ekvation. Jag har gjort annan forskning som ytterligare belägger detta ”överskott”. Det bygger på fördelningen av skattemedel.
  - För det andra måste vi investera i kapaciteten att skapa välstånd. Det kan bygga på industripolitik, företagsbeslut, omställning av försvarsföretag till civila projekt, utbildning, innovation samt budgetar för forskning och utveckling.

Figur 6, Pengar: ett klimatgap på 344 miljarder euro varje år

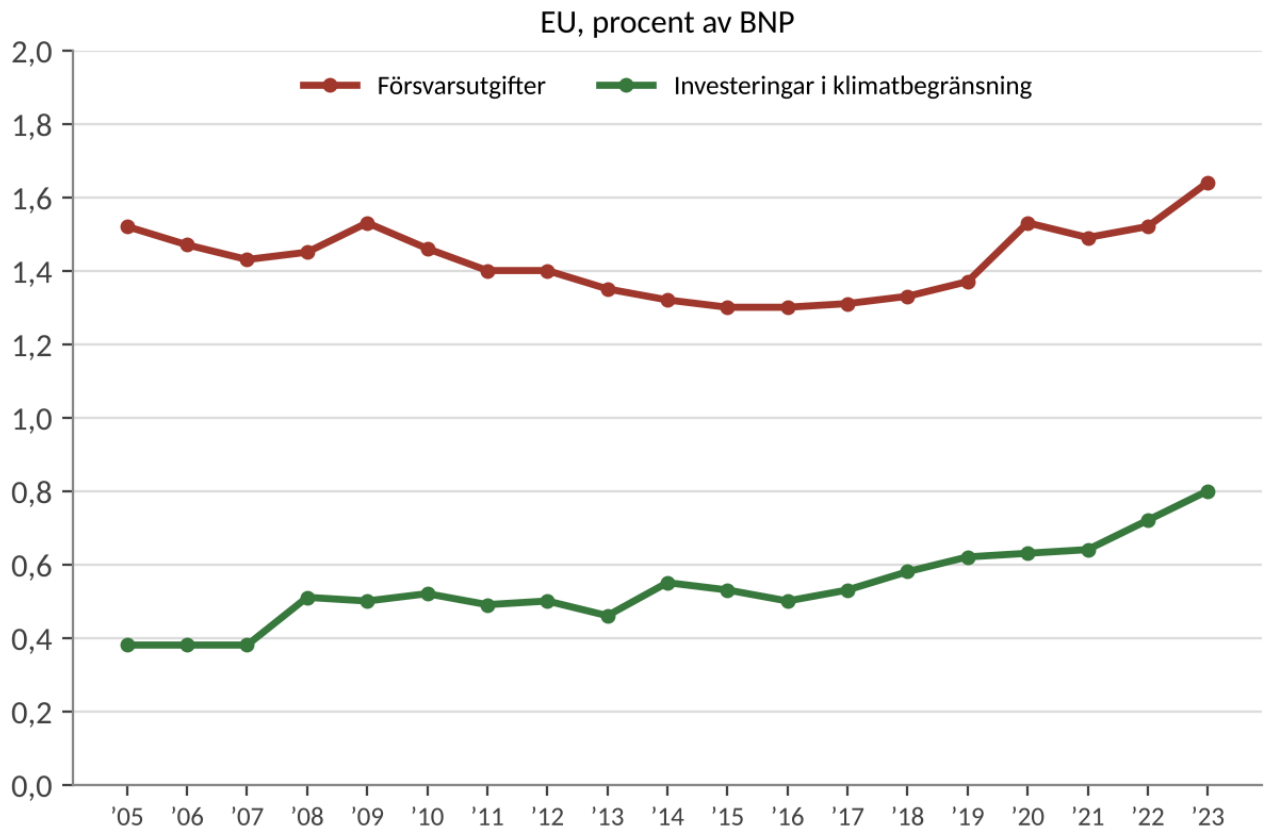
≈ ⅔ Ökningen av militärutgifterna under ett år motsvarar ungefär två tredjedelar av det årliga klimatgapet

749 mdr € Totala extra militärutgifter över 2014 års nivå, 2015–2025

Att omfördela ens en del av de ökade försvarsutgifterna skulle kunna bidra till att minska klimatinvesteringsgapet, men bara tillsammans med den industriella kapacitet, arbetskraft och långsiktiga planering som krävs för att genomföra investeringarna.

Källor: I4CE, The State of Europe's Climate Investment (2026); Europeiska unionens råd / EDA, EU27, fasta 2025 års priser. Gap och ökning är årliga siffror; 749 mdr € är kumulativt.

Figur 7: EU:s klimatinvesteringar ligger fortfarande efter försvaret

Klimatinvesteringar som andel av försvarsutgifterna

0,25 → 0,49

2005 till 2023; sedan dess har gapet vidgats igen. Mer läggs på försvaret.

Och det kommer att vidgas ytterligare

Natos 5-procentsåtagande kan kräva ytterligare 613 miljarder euro per år från EU:s Natomedlemmar, inklusive bredare säkerhetsrelaterade investeringar och inte bara militärutgifter. Ett åtagande av den omfattningen väcker en grundläggande fråga om konkurrerande offentliga prioriteringar.

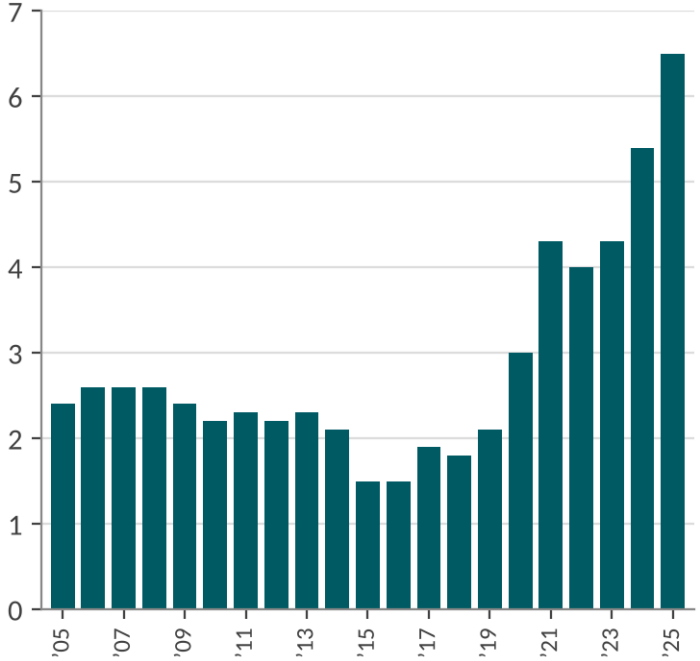
Källor: SIPRI (2026); Eurostat env_ac_ccminv; New Economics Foundation (2025).

Några anteckningar till nästa bild

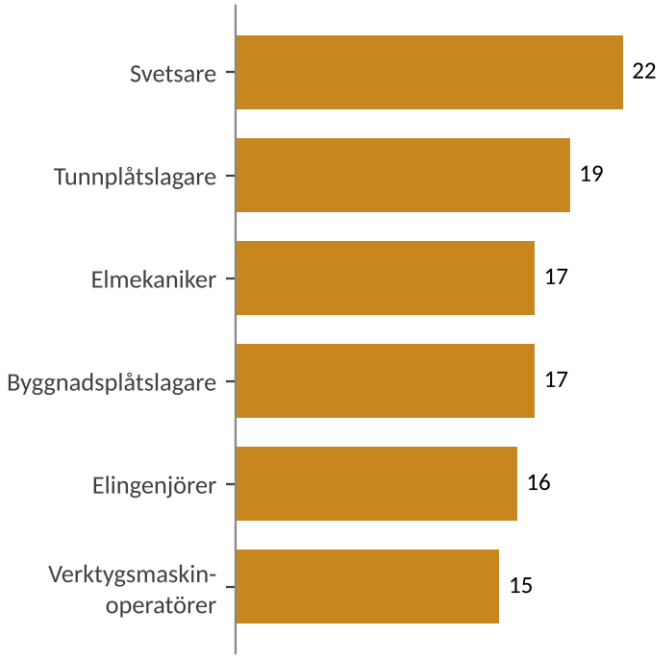
Vad är ”forskning och teknologi” (FoT)? Begreppet avser tidig vetenskaplig forskning och tekniskt arbete som bygger framtida militära förmågor innan ett vapensystem eller en produkt utformas. Man kan hävda att militära utgifter ger spin-off-effekter där försvarsföretag också kan använda sina investeringar i civila projekt. Denna förmåga till spin-off begränsas av försvarsföretagens höga försvarsberoende, vilket redovisas för europeiska företag i den sista kolumnen på nästa bild. Jag har forskat omfattande om detta problem, som är ganska komplext men har ingått i expertdebatten som använts för att försvara militärutgifter (när de stod under tryck att skära ned militärutgifterna, vilket inte är fallet nu 2026, bortsett från möjliga påtryckningar från högerextrema partier och marginella påtryckningar från fredsrörelsen).

Figur 8–10: konkurrerande anspråk på knapp arbetskraft

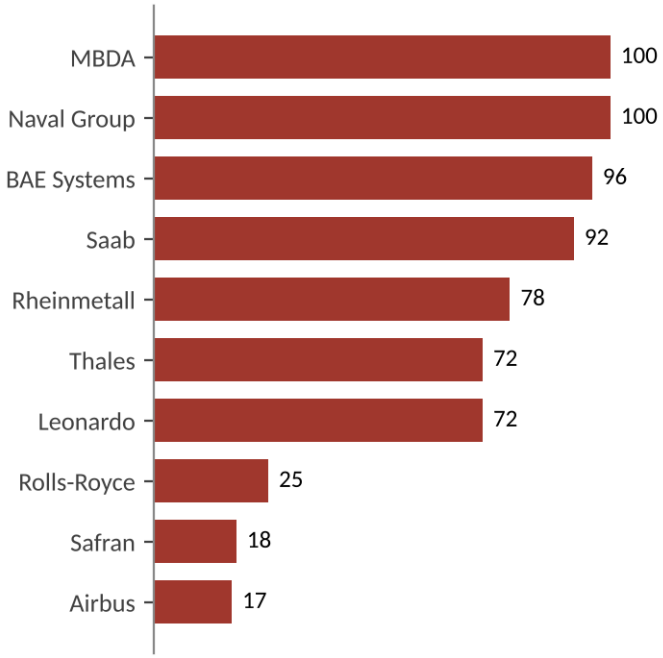
Figur 8: försvarets FoT ungefär tredubblades (mdr EUR)

Figur 9: länder som rapporterar brist (av 28)

Figur 10: intäkter från försvar, 2024 (%)

Källor: EDA, Defence Data 2025–2026; Europeiska arbetsmyndigheten, Labour Shortages and Surpluses 2025; Defense News Top 100 via ASD Facts & Figures 2025.

Omställning från militär till civil produktion är möjlig med offentlig efterfrågan

Boeing Vertol

Efter Vietnamkriget byggde tillverkaren av militärhelikoptrar tunnelbanevagnar åt Chicago Transit Authority, med stöd från den federala kollektivtrafikmyndigheten. Se Feldman, 1998 i referenserna.

Vitek

NASA hjälpte militäringenjörer från McDonnell Douglas att starta ett civilt avknoppningsföretag. Se Feldman, 1999 i referenserna.

Dessa fall visar inte att hela Europas försvarsindustri kan ställas om. De visar vilka villkor som gör omställning möjlig. Saabs nivåmätningssystem och satelliten Viking, som utvecklades tillsammans med Rymdbolaget (Swedish Space Corporation, SSC), visar hur civila teknologier var möjliga. Observera: det ena användes för att mäta oljenivåer, det andra för rymden. Men vi behöver politisk mobilisering för att forma marknaderna för både militära och civila företag. Det kräver mer än att ”lyssna på vetenskapen”. Se Feldman, 1991 i referenslistan.

NYCKELN

En civil offentlig kund

Grön offentlig upphandling av järnväg, elnät och vindkraft skulle kunna göra för omställningen vad militär upphandling nu gör för upprustningen.

Civila kunder, offentliga investeringar och stadig upphandling avgör framgången, inte enbart teknisk genomförbarhet.

DEL 3 [uppmärksamhet]

Uppmärksamhet

Den minst synliga alternativkostnaden, och kanske den viktigaste

Vad är uppmärksamhetens politik?

Frank R. Baumgartner och Bryan D. Jones hävdar att regeringar har kraftigt begränsad uppmärksamhet och bara kan hantera en liten del av de problem de ställs inför. De visar att politiska institutioner reagerar genom språngvisa förskjutningar eftersom uppmärksamheten är knapp och lätt monopoliseras av dominerande frågor. När säkerhetshot dominerar dagordningen trängs långsiktiga sociala och ekologiska frågor undan. Deras modell förklarar hur militariserade prioriteringar tränger undan civila investeringar, miljöskydd och utbyggd välfärd. En av deras centrala iakttagelser är att regeringen ständigt konfronteras med mer information än den kan bearbeta.

Vad är uppmärksamhetens politik?

Chris Hayes hävdar att uppmärksamhet har blivit en kommersialiserad resurs som utvinns av mäktiga institutioner, särskilt digitala plattformar och politiska aktörer. I denna miljö absorberar kriser, konflikter och säkerhetsberättelser allmänhetens fokus på bekostnad av långsammare strukturella frågor som klimatförstöring eller social välfärd. Militariserade inramningar dominerar eftersom de fångar uppmärksamhet och lätt förstärks. Ekologisk mobilisering har svårt att få varaktig synlighet eftersom uppmärksamhetsekonomin belönar rädsla, brådska och spektakel. Hayes beskriver uppmärksamhet som en resurs som institutioner tävlar om att fånga och styra om.

Vad är uppmärksamhetens politik?

Jag hävdar att militärutgifter medför strukturella avvägningar som blockerar sociala, miljömässiga och ekonomiska dagordningar. Militärekonomin absorberar finansiella resurser, politisk bandbredd och institutionell kapacitet. Detta skapar en knapphetens politik där social välfärd, miljösanering, förnyelse av infrastruktur och energiomställning systematiskt underfinansieras. Statens uppmärksamhet styrs om mot att upprätthålla militära institutioner snarare än att åtgärda sociala brister. Jag hävdar att arvet från Reaganadministrationen och andra militärvänliga amerikanska presidenter har fördjupat finanskrisen och begränsat det politiska utrymmet för civila prioriteringar. Vi har svenska och andra europeiska motsvarigheter.

Uppmärksamhet är en knapp, omstridd resurs

Akuta lägen tränger undan långsamma problem

Jones och Baumgartner: när en fråga ramas in som en omedelbar nödsituation faller långsammare problem bort från dagordningen. Klimatförändringarna är det klassiska långsamma problemet.

Uppmärksamheten fångas

Chris Hayes: mäktiga kommersiella och politiska intressen tävlar om uppmärksamheten. Ett överhängande hot slår en långsiktig risk.

Civilsamhället tas i anspråk

Sveriges totalförsvar [totalförsvaret] drar in företag, universitet, kommuner och medborgare (Larsson; Ljungkvist; Svenbro om den permanenta ”gråzonen” [gråzon]).

Onda cirklar, figur 11

Figur 11 illustrerar hur mobilisering stärker de aktörer som utformar och fångar den. I den nuvarande onda cirkeln domineras den politiska uppmärksamheten av militära hot som Ryssland, hybridkrigföring och cyberattacker. Detta drar in civilsamhället i totalförsvaret, utökar militärbudgetar och innovationssystem och ökar de militariserade aktörernas ekonomiska och politiska makt. Ekologiska aktörer försvagas eftersom de inte kan konkurrera om uppmärksamhet eller resurser. Min studie av Budd Company (Feldman, 2022), en stor tillverkare av amerikanska persontågsfordon, visar hur denna dynamik fungerar på marknader. Budd verkade i en civil kollektivtrafiksektor som saknade stabil upphandling och långsiktig industripolitik, medan försvar och olja åtnjöt garanterad efterfrågan, stora federala budgetar och starkt politiskt skydd. Tillverkare inom kollektivtrafiken fick förlita sig på spridningseffekter från försvar och olja, vilket innebar att de var strukturellt beroende av politiskt privilegierade sektorer.

Goda cirklar, figur 11

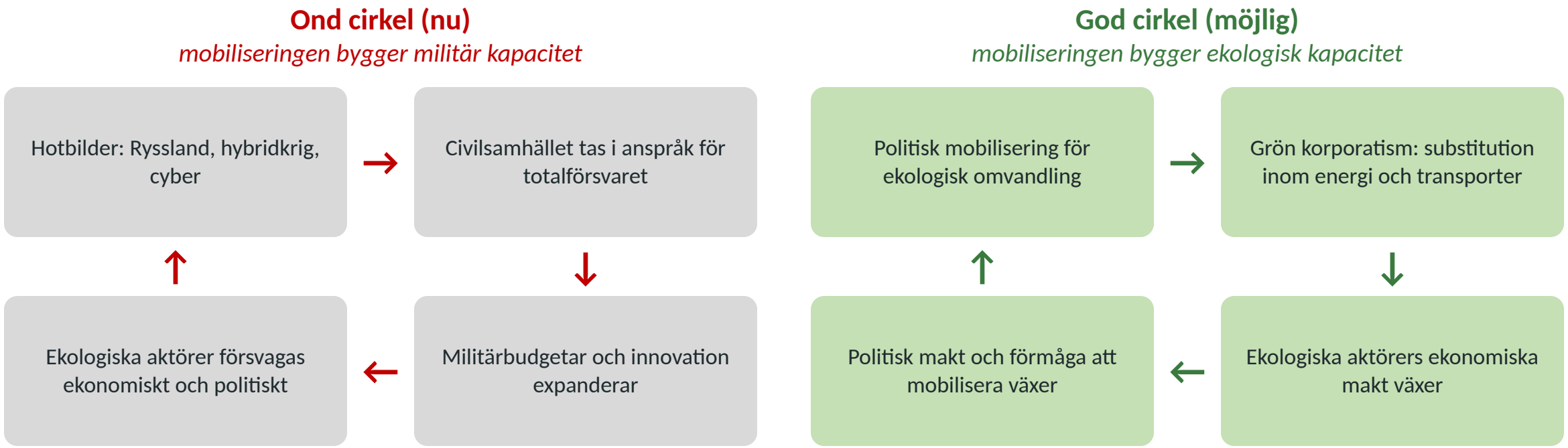
Den goda cirkeln i figur 11 visar den motsatta logiken. Om den politiska mobiliseringen riktas mot ekologisk omvandling kan gröna industriella koalitioner växa fram inom energi och transporter. Det bygger ekonomisk makt för ekologiska aktörer, vilket ökar deras politiska förmåga att mobilisera. Budd-studien visar varför denna förskjutning är nödvändig. Persontrafik på järnväg kunde inte bygga upp en självständig kapacitet eftersom dess marknad formades av försvarsprioriteringar och oljebaserade transportsystem. Försvaret hade stabil upphandling och kontinuerliga investeringar, medan kollektivtrafiken hade splittrat stöd och instabil efterfrågan. Figur 11 förklarar därför att mobilisering är en politisk mekanism. När den fångas av militära intressen och fossilintressen förblir de ekologiska sektorerna svaga. När mobiliseringen styrs om mot grön industriell utveckling kan ekologiska aktörer växa ekonomiskt och politiskt och skapa en självförstärkande cirkel av ekologisk kapacitet.

Goda cirklar, figur 11

Den enklaste förklaringen av logiken bakom goda cirklar i motsats till onda finns i mitt TEDx Brussels-föredrag, som anges nedan, se:

https://www.youtube.com/watch?v=W2cwYwuNWiY

Figur 11: onda och goda cirklar av mobilisering

Samma mekanism, motsatt resultat: mobilisering stärker den som utformar och fångar den. Samhällssäkerheten hanterar till stor del följderna av en alltför militariserad utrikespolitik.

Att mäta uppmärksamhet i svenska tidningar

Kungliga biblioteket, Svenska tidningar

Antal artiklar per år för 12 termer, 24 maj 2006 (premiären av En obekväm sanning) till 20 oktober 2026

6 ekologiska termer

- global uppvärmning
- klimatförändring
- klimatkris
- fossilfri
- klimatomställning
- miljöpolitik

6 säkerhetstermer

- Nato-medlemskap
- ryska hotet
- totalförsvar
- försvarsvilja
- nationell säkerhet
- militär upprustning

Vad detta mäter och inte mäter

- Räknar hur ofta varje term förekommer, inte hur viktig varje artikel är
- Kan inte bevisa att en fråga fick en annan att minska
- Antalet är inte normaliserat mot det totala antalet artiklar; tidningarnas täckning förändrades under perioden
- 2026 är ännu inte ett helt år
- **Det visar hur det offentliga ordförrådet har förändrats**

Bakgrund: nyhetsflödet och ekologiska frågor 2018–2025

Från 2018 och framåt styrdes den offentliga dagordningen gång på gång om av kriser som förstärkte den onda cirkel som visas i figur 11. År 2018 lyfte rekordartade skogsbränder och extrem värme tillfälligt klimatförändringarna till den offentliga debattens förgrund. Framväxten av Fridays for Future 2019 lyfte klimatfrågan ytterligare och bidrog till miljöfrågornas framträdande plats i valet till Europaparlamentet, där gröna partier gjorde betydande framsteg. Denna ekologiska mobilisering hade dock svårt att behålla sin politiska och mediala synlighet när kris efter kris styrde om uppmärksamhet och resurser. Från 2020 dominerade covid-19-pandemin nyhetsrapporteringen och absorberade betydande politisk uppmärksamhet och institutionell kapacitet. Regeringar prioriterade akut hälsohantering och ekonomisk stabilisering, medan klimatmobiliseringen förlorade synlighet när både diskursiv uppmärksamhet och materiella resurser styrdes om mot omedelbar krishantering. En ny regering 2022 framställde föroreningskontroll som kostsam och marginaliserade alternativ energi.

Bakgrund: nyhetsflödet och Ukraina 2018–2025

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 förstärkte denna undanträngning. Kriget stärkte hotbaserade politiska berättelser, påskyndade ökningarna av militärutgifterna och utvidgade den nationella säkerhetsmobiliseringen i Europa och Nordamerika. Störningarna på energimarknaden lyfte också energisäkerhet till en politisk prioritet, bland annat genom förnyat beroende av fossila bränslen, samtidigt som försvarsupphandlingen expanderade. Denna utveckling förstärkte den onda cirkel som visas i figur 11: framställningar av yttre hot uppmuntrade regeringar och civilsamhälle att prioritera militär beredskap, kanalisera offentliga resurser och politisk uppmärksamhet mot försvaret och därmed potentiellt försvaga ekologiska aktörers förmåga att påverka politiken och mobilisera resurser. Mellan 2018 och 2025 förde klimataktivismen gång på gång in ekologiska frågor i den offentliga debatten, men dess förmåga att behålla politisk uppmärksamhet och omsätta mobilisering i institutionell och materiell förändring utmanades av återkommande kriser. Mönstret tyder inte på att den ekologiska mobiliseringen försvann, utan på att konkurrerande krisdagordningar gång på gång begränsade dess förmåga att driva på den ekologiska omvandlingen.

Bakgrund: nyhetsflödet och svensk säkerhet 2018–2025

Sverige gick med i Nato i mars 2024 och avslutade därmed två sekler av alliansfrihet. Det första året sammanföll med en massiv europeisk satsning på upprustning. EU tillkännagav planen ”ReArm Europe” på 800 miljarder euro för att stärka försvarsförmågan. Samtidigt växte tvivlen på USA:s engagemang i Nato, särskilt inför det amerikanska valet 2024, vilket tvingade Europa att förbereda sig på ett möjligt tillbakadragande av amerikanska säkerhetsgarantier. I juni 2025 enades Natoländerna om ett nytt mål på 5 procent av BNP för försvar och säkerhet. Tillsammans förklarar dessa faktorer ökningen av svensk medierapportering om militär säkerhet 2024 och 2025. Landets historiska Natoanslutning gav det känslomässiga ankaret. ReArm Europe-planen gav det europeiska finanspolitiska ramverket. Tvivlen på USA gav hotberättelsen. Femprocentsmålet gav medierna en konkret, återkommande siffra att rapportera om. Detta skapade en självförstärkande cirkel. Säkerhetshot rättfärdigade högre utgifter, utgifterna rättfärdigade djupare integration och integrationen genererade oändliga nyhetsvinklar. Denna dynamik trängde undan andra frågor och gjorde militär säkerhet till den dominerande lins genom vilken svenska medier ramade in fördelningen av offentliga resurser.

Metodologisk fallgrop: antal är inte samma sak som andel

Tänk dig nyhetsflödet som en tårta. Om hela tårtan blir mycket större kan din tårtbit växa – men ändå bli en **mindre andel** av tårtan. Ett ämne kan alltså nämnas fler gånger men ändå ta upp en mindre del av nyhetsflödet, om den totala mängden artiklar ökar snabbare.

Påhittat räkneexempel	År I (liten tårta)	År II (stor tårta)	Vad har hänt?
Totalt antal artiklar	100	500	Nyhetsflödet femdubblas
Miljöämne X	10 artiklar (**10 %**)	20 artiklar (**4 %**)	Antalet fördubblas, men andelen sjunker till mindre än hälften
Säkerhetsämne Y	5 artiklar (**5 %**)	50 artiklar (**10 %**)	Antalet tiodubblas, och andelen fördubblas

Vad vi INTE kan göra

Jämföra antalet artiklar **mellan olika år** (t.ex. 10 år I mot 20 år II) och dra slutsatsen att ämnet fick mer uppmärksamhet. Inom ett och samma år går det däremot bra att jämföra ämnen med varandra.

Vad som krävs för att jämföra år

Andelar (procent). De kräver det totala antalet artiklar per år, och det visar figur 12–23 inte: de visar hur ofta orden förekommer, inte hur stor del av nyhetsflödet varje ämne fick.

Vad antalen ändå kan visa

Råa antal kan inte mäta andelen av nyhetsuppmärksamheten, men tre slags jämförelser är fortfarande giltiga.

1. Tidpunkt och form

När varje ord nådde sin topp, och hur dess kurva rör sig. Krisord toppade 2019, lösningsord 2022, säkerhetsord 2022 och 2025.

2. Kvoter inom samma år

Inom ett år delar alla ord samma totala antal. Därför är säkerhetsomnämnanden ÷ ekologiomnämnanden en rättvis kvot, och om man följer den över tid tar totalen ut sig själv.

3. Kraftiga nedgångar

”Klimatkris” minskade med omkring 70 % från 2019. För att dess andel skulle ha legat still hade all rapportering också behövt minska med omkring 70 %. En så stor nedgång speglar mycket sannolikt verkligt förlorad uppmärksamhet.

Kräver fortfarande årliga totaler: varje påstående om ett ämnes andel av nyheterna, eller om att en måttlig ökning av omnämnanden innebär mer uppmärksamhet.

Figur 12–17: ekologiska ord minskar efter 2022

Fig. 12 Global uppvärmning

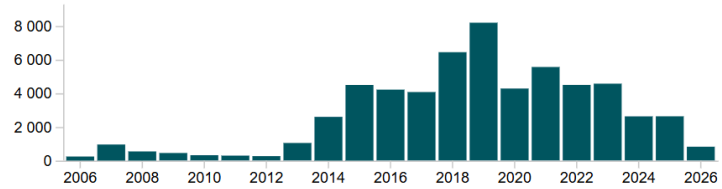

Fig. 13 Klimatförändring

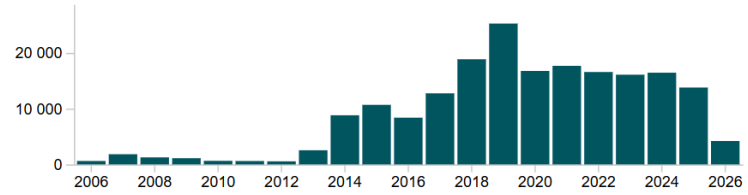

Fig. 14 Klimatkris

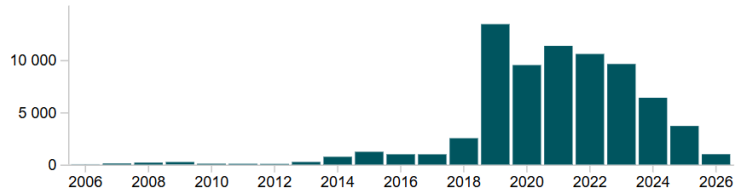

Fig. 15 Fossilfri

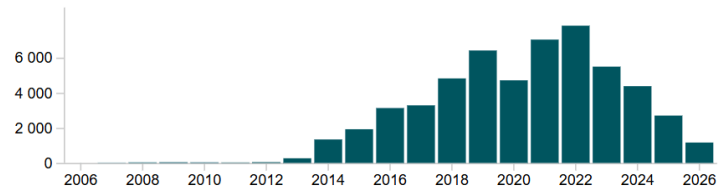

Fig. 16 Klimatomställning

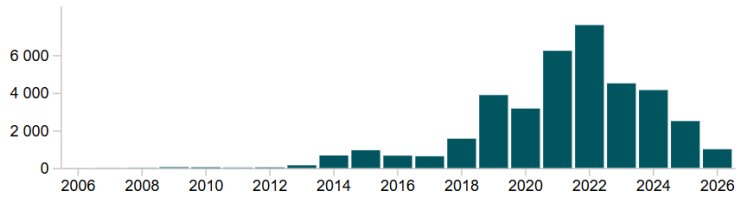
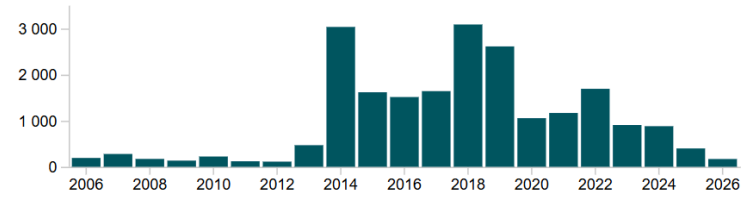

Fig. 17 Miljöpolitik

Krisord toppade 2019, lösningsord 2022. Råa omnämnanden av ”klimatkris” minskade med omkring 70 % från toppen 2019. Detta är råa antal, inte mått på andel av nyhetsuppmärksamheten eller bevis för orsakssamband.

Figur 18–23: säkerhetsord ökade

Fig. 18 Nato-medlemskap

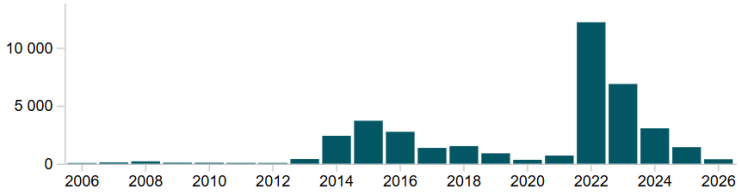

Fig. 19 Ryska hotet

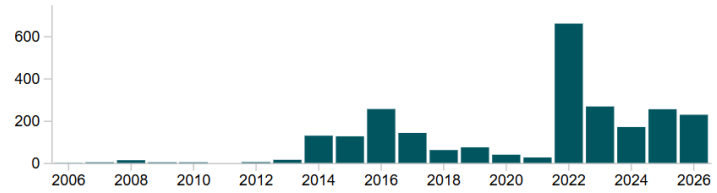

Fig. 20 Totalförsvar

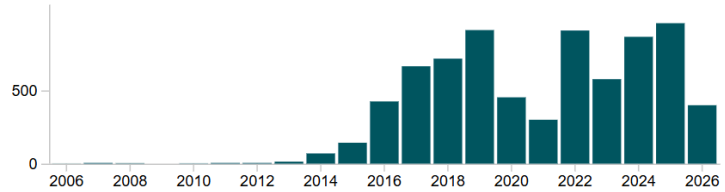

Fig. 21 Försvarsvilja

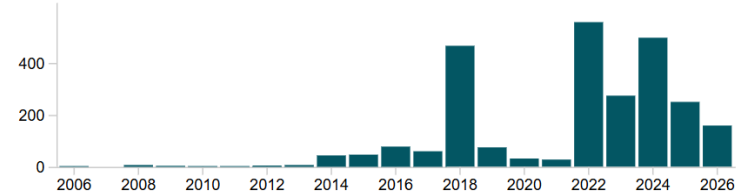

Fig. 22 Nationell säkerhet

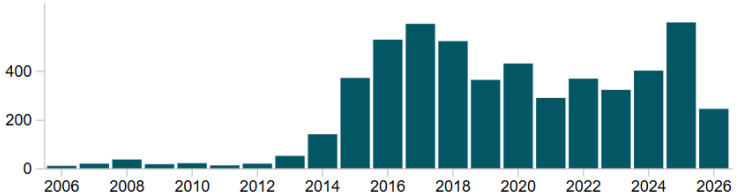
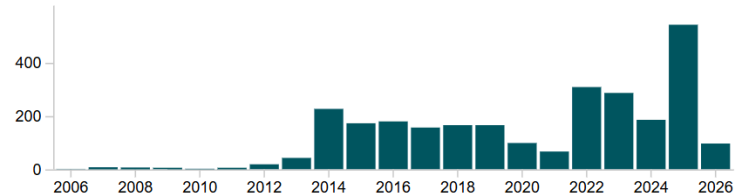

Fig. 23 Militär upprustning

Totalförsvar, nationell säkerhet och militär upprustning nådde alla sina högsta nivåer någonsin 2025.

Divergens, inte bevis för orsakssamband

Vad det visar

De två grupperna av kurvor rör sig i motsatta riktningar. Ekologiska ord minskade redan före kriget; efter 2022 blev nedgången generell medan säkerhetsorden fortsatte att öka.

Vad det inte bevisar

Att militariseringen trängde undan ekologin. Andra faktorer: energiprischocken 2022, inflation, trötthet efter 2019, ett regeringsskifte. Klimatord är fortfarande vanligare i absoluta tal.

Förenligt med argumentet: uppmärksamhet är en resurs, och de frågor som håller kvar uppmärksamheten drar till sig pengar, institutioner och organiserat stöd.

DEL 4 [vad som bör göras]

Vad som bör göras

Varför kan vi mobilisera så effektivt för den ena formen av säkerhet, men inte för den andra?

Den saknade pusselbiten är politiskt maskineri

1,5 °C UNEP (sept. 2026): världen kommer att överskrida Parisgränsen inom de närmaste åren

Europa saknar inte kunskapen eller tekniken. Det saknar maskineriet för att mobilisera dem i den takt och skala som krävs.

Michael Lerners ”överskottsmaktlöshet” [surplus powerlessness]: vi internaliserar systemets begränsningar och ger upp innan vi ens börjat.

Totalförsvarsbroschyren	De flesta freds- och klimatbudskap
Gick till varje hushåll	Når de redan övertygade
Talade om exakt vad man skulle göra	Erbjuder ingen konkret handling
Budgetar och myndigheter bakom	Övertalning utan makt

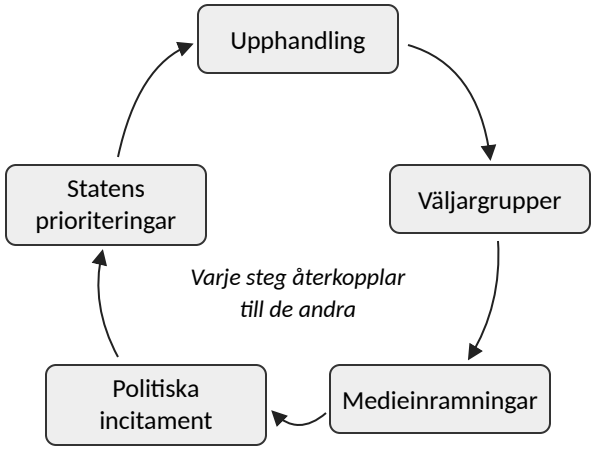
Paul Goodman: övertalning utan handling ger skuld, inte förändring. Uppgiften är att bygga maskineriet för att handla.

Figur 24: att bygga maskineriet i tre faser

Stegens ordningsföljd

1. **Länka samman olika grupper**
   Fack, grönt näringsliv, universitet, rörelser och kommuner
2. **Bygg materiella intressen**
   Upphandling, jobb och investeringar omvandlar diskursiv till materiell mobilisering
3. **Avlegitimera militaristiska makthavare**
   Synliggör försvarsföretagens skandaler, kombinerat med konkreta alternativ
4. **Konkurrera om budgetarna**
   Tränga undan militärutgifter med grön industripolitik och omställning
5. **Påverka utrikespolitiken**
   Diplomati, rustningskontroll och nedrustning minskar överskottsmilitariseringen
6. **Institutionalisera genom staten**
   Investeringar, upphandling, reglering och offentliga finanser

Återkopplingsslinga

Resultat: den ekologiska kapaciteten växer; säkerhet vinner inte längre kampen om uppmärksamhet och resurser per automatik

Fas 1 Bygg en koalition

Fack, grönt näringsliv, universitet, rörelser och kommuner, förenade kring konkreta projekt

Fas 2 Bygg materiell kapacitet

Upphandling, jobb, utbildning, investeringar; utmana militaristisk legitimitet, alltid med ett alternativ

Fas 3 Ändra statens prioriteringar

Konkurrera om budgetarna, ställ om till grön industri och omställning, driv på för diplomati; lås fast det

Grön korporatism [grön korporatism]: en järnvägskoalition

Stad, universitet och fack kommer överens om ett järnvägsprogram ▶ Upphandling skapar stadig efterfrågan ▶ Efterfrågan motiverar utbildning och fabriksinvesteringar ▶ Arbetare och leverantörer får ett eget intresse ▶ **De försvarar det mot nedskärningar eller en förskjutning till militären**

Vem gör vad (att arbetas fram gemensamt, inte efter en ritning)

Regeringar och EU
Budgetar, upphandling, omställningsfonder

Städer och regioner
Kollektivtrafik, energi, byggnader

Universitet
Forskning och utbildning

Fack och företag
Omställningsplaner, kompetens, kapacitet

Sociala rörelser
Det folkliga stöd som bär det

Att mäta framsteg med dagens siffror

344 mdr €

Årligt klimatinvesteringsgap

ska minska

0,49

Kvoten klimatinvesteringar/militärutgifter (2023)

ska öka

37 %

Civil andel av FoU inom flyg- och försvarsindustrin (2024)

ska öka

12,9 GW

Vindkraft tillagd 2024, mot 32 GW per år som behövs

gapet ska slutas

Ansvarsutkrävande: varje institution publicerar en utgångsnivå, sätter daterade mål, utser vem som är ansvarig och rapporterar varje år till fackföreningar, arbetsgivare, myndigheter och medborgargrupper.

Vad en regering skulle kunna göra: tre steg

Skär ned och omfördela

Skär ned vapenprogram och utplaceringar som inte klarar de tre prövningarna; lägg pengarna på ekologisk återuppbyggnad, inte gröna utgifter ovanpå stigande militärbudgetar.

Upphandla för omställning

Använd offentlig upphandling av järnväg, elnät, förnybar energi och renovering för att ge försvarsberoende företag och arbetare en civil framtid, planerad i förväg (Melman).

Ersätt eskalering med diplomati

En europeisk förhandlare med mandat för vapenvila, rustningskontroll, nedrustning och ömsesidiga nedtrappningssteg.

Framgång innebär: militärutgifterna minskar, klimatgapet krymper och risken för krig minskar.

Sammanfattande slutsatser

Om freds- och miljörörelserna inte kan bygga goda cirklar ökar sannolikheten att de marginaliseras. De måste direkt ta itu med den onda cirkel av säkerhets- och försvarslogik som backas upp av mäktiga intressen. Dessa intressen omfattar inte bara kopplingarna mellan staten och försvarsföretagen, utan också medier, universitet, expertkretsar och stödjande aktörer inom fackföreningsrörelsen och människorättsarbetet. Dessa grupper kopplar ofta samman militärt bistånd med säkerhet utan att ta upp hur biståndet är utformat i förhållande till diplomatiska mål, och förstärker därmed det militariserade paradigmet.

Strävan att säkerhetisera universitet, kyrkor och civilsamhället i stort förenar ett positivt mål med ett negativt utfall. Vi behöver förbereda oss mot översvämningar, cyberattacker mot sjukhus, terrorism och liknande. Men militariseringen av dessa institutioner och undanträngningen av omställnings-, ekologi- och fredsintressen riskerar att förstärka de onda cirklarna av budgetar, krigsindustriella åtaganden och militaristiskt medialt och kulturellt kapital, vilket försvagar vår förmåga att förena fred, miljö och demokrati.

“

Omdefiniera säkerhet som den kollektiva förmågan att upprätthålla liv snarare än att förstöra det.

Rubén Vezzoni, om ”koldioxidsnål demilitarisering” [low-carbon demilitarisation]

Frågan är inte bara hur mycket Europa lägger på försvar eller klimat, utan vilket slags samhälle dessa val gör det möjligt för oss att bygga, och om vi har det politiska maskineriet för att välja medvetet.

Tack

Referenser

Charap, Samuel, och Sergey Radchenko. 2024. ”The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine: A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short—but Holds Lessons for Future Negotiations.” *Foreign Affairs*, 16 april. https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine.

Clem, Ralph. 2018. ”Military Exercises as Geopolitical Messaging in the NATO-Russia Dynamic: Reassurance, Deterrence, and (In)stability.” *Texas National Security Review* 2 (1): 130–143. https://tnsr.org/2018/11/military-exercises-as-geopolitical-messaging-in-the-nato-russia-dynamic-reassurance-deterrence-and-instability.

Feldman, Jonathan Michael. 1991. ”Constituencies and New Markets for Economic Conversion: Reconstructing the United States’ Physical, Environmental and Social Infrastructure.” I *Towards a Peace Economy in the United States*, red. Gregory A. Bischak, 202–214. New York: St. Martin’s Press.

———. 1998. ”The Conversion of Defense Engineers’ Skills: Explaining Success and Failure Through Customer-Based Learning, Teaming and Managerial Integration.” I *The Defense Industry in the Post-Cold War Era: Corporate Strategy and Public Policy Perspectives*, red. Gerald I. Susman och Sean O’Keefe, 281–318. Oxford: Elsevier Science.

———. 1999. ”Civilian Diversification, Learning, and Institutional Change: Growth Through Knowledge and Power.” *Environment and Planning A* 31 (10): 1805–1824.

———. 2008. ”Can British Defense Firms Diversify? The Nanoquest Case and the Limits to Dual-Use Theories.” *The Economics of Peace and Security Journal* 3 (1): 56–63.

Referenser (forts.)

———. 2010. ”The Foundations for Extending Green Jobs: The Case of the Rail-Based Mass Transit Sector in North America.” *International Journal of Labour Research* 2 (2): 269–291.

———. 2021. ”From the ‘Greta Thunberg Effect’ to Green Conversion of Universities: The Reconstructive Praxis of Discursive Mobilizations.” *Discourse and Communication for Sustainable Education* 12 (1): 121–139.

———. 2022a. ”Economic Conversion.” I *Encyclopedia of Violence, Peace, and Conflict*, 3:e uppl., vol. 3, red. Lester R. Kurtz, 137–150. Oxford: Elsevier/Academic Press.

———. 2022b. ”High-Speed Rail and Barriers to Innovation: The Budd Company and the Limits of US Indirect Industrial Policy in the 1960s and 1970s.” *The Journal of Transport History* 43 (1): 1–28.

———. 2026a. ”The Hidden Power of Institutions in the Climate Crisis.” TEDxBrussels-föredrag. Video, 10 februari. https://www.youtube.com/watch?v=W2cwYwuNWiY.

———. 2026b. ”Overshoot: The UN’s Warning and the Political Machinery We Refuse to Build.” LinkedIn, 4 september. https://www.linkedin.com/pulse/overshoot-uns-warning-political-machinery-we-refuse-build-feldman-gn92f/.

Referenser på svenska (forts.)

Om Saabs förmåga att ställa om till civil teknik, se: Feldman, Jonathan. ”Myt att Jas inte kan bli civilt.” *Ny Teknik*, nr 16, 22 april 1999, och Feldman, Jonathan. ”Skär ned försvarsindustrin och behåll jobben.” *Broderskap Debatt*, nr 25, 1999.

För en diskussion om avvägningen mellan ekologisk och säkerhetspolitisk mobilisering, se: Feldman, Jonathan. ”Expert: Sverige borde medlat – inte skickat vapen.” *Dagens Nyheter*, 16 mars 2022 (artikel av Christy Chamy, baserad på intervju med Jonathan Feldman och Agnes Hellström).

För en historik över vapenhandeln och Sveriges delaktighet i våld, se: Feldman, Jonathan Michael. ”Moraliska argument biter inte på vapenhandeln.” *Svenska Dagbladet Debatt*, 28 december 2016.